

Висновки. Вияснення природи джерел, причин, чинників виникнення ситуації дає змогу провести аналіз управлінської ситуації, яка виникла в організації та підготувати інформацію для подальшого оцінювання ситуації з метою прийняття ефективного рішення стосовно неї.

Література

1. Бобровська О.Ю. Шляхи вдосконалення організаційних структур муніципального менеджменту// Вісник УАДУ, 1999, № 3. – С. 360.
2. Василенко В.О., Шостка В.І., Клеймов О.М. Ситуаційний менеджмент: Навч. пос. – К.: Центр навч. літ-ри, 2005. – 372 с.
3. Голобоков С.А. Реструктуризация предприятия// Материалы республиканского совещания "Стратегия приватизации и ее последствия". – Симферополь, 1997. – 78 с.
4. Мочерний С.В. та ін. Економічна енциклопедія у 3-ох томах. Т. 3: – К.: Вид. центр "Академія", 2002. – 952 с.
5. Серебровський О.М. Про контроль та аналіз ситуацій на потенційно небезпечних об'єктах// Математичні машини і системи. – 1999, № 1. – С. 98-117.

УДК 336.742 (477)

Асист. Л.М. Чиж – Львівський НУ ім. Івана Франка

ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ МЕТАЛІВ В УКРАЇНІ

Досліджено нормативно-правове забезпечення ринку банківських металів. Виділено та проаналізовано основні законодавчі акти розвитку ринку банківських металів в Україні.

Ключові слова: банківські метали, ринок банківських металів, золото, нормативно-правове забезпечення ринку банківських металів.

Assist. L.M. Chyg – L'viv NU named after Ivan Franko

Legal principles of adjusting of market of bank metals in Ukraine

Normatively legal providing of market of bank metals are researched. Basic legislative acts of market of bank metals development in Ukraine are selected and analysed.

Keywords: bank metals, market of bank metals, gold, normatively legal providing of market of bank metals.

Однією з передумов формування ринку дорогоцінних металів, зокрема золота, є проголошення офіційної демонетизації золота. Золото все ще залишається об'єктом нагромадження для держав, структурною складовою їх резервів. Вважаємо, що єдиним реалістичним шляхом створення в Україні ринку дорогоцінних металів є його поступовий, поетапний розвиток від ринку регульованого державними органами, операції якого сконцентровано в одному місці, до лібералізованого, вільного міжбанківського ринку.

Проблематикою дослідження ринку банківських металів займалися як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, зокрема, С. Яременко, Г. Юрчук, Ю. Блащук, М. Фатєєв, А. Вільямсон, М. Стоукс, Р. Скотт, А. Захаров, О. Матлинг. Однак і досі залишаються маловивченими правові засади функціонування ринку банківських металів в Україні.

Метою роботи є вивчення стану правового регулювання ринку банківських металів, аналіз його законодавчої та нормативної бази функціонування в Україні.

Для досягнення цієї мети поставлено такі основні завдання:

- дослідити правову базу функціонування ринку банківських металів;
- визначити основні законодавчі акти, які регулюють ринок банківських металів в Україні;
- охарактеризувати нормативну базу регулювання цього ринку.

Базовим законодавчим актом, який регулює увесь ринок дорогоцінних металів, водночас і ринок банківських металів і банківського золота, є Закон України № 637/97-ВР від 18.11.1997 "Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними". Відповідно до цього Закону повноваженнями щодо регулювання ринку банківських металів наділений Національний банк України.

Цей закон містить наступне визначення банківських металів: "золото, срібло, платина, метали платинової групи, доведені (афіновані) до найвищих проб відповідно до світових стандартів у зливках і порошках, що мають сертифікат якості, а також монети, вироблені з дорогоцінних металів" [1].

Крім цього, Законом визначено поняття золотого запасу України та порядок його створення. Золотий запас України складається з афінованого золота у зливках, є державною власністю і становить частину державних золотовалютних резервів України. Він створюється НБУ. Управління золотим запасом теж здійснюється НБУ. Золотий запас формується шляхом закупівлі афінованого золота у зливках у фізичних та юридичних осіб, резидентів та нерезидентів за рахунок коштів НБУ. Зберігається золотий запас у Державній скарбниці НБУ та на металевих рахунках, відкритих НБУ в центральних банках інших країн та комерційних банках, водночас в іноземних. НБУ повинен щорічно інформувати Президента України та Верховну Раду України про стан нагромадження та використання золотого запасу. Цим законом практично ліквідовано державну монополію на володіння, ввезення й вивезення дорогоцінних металів та операції з ними. Суб'єктам підприємницької діяльності, фізичним особам надано право набувати у власність дорогоцінні метали у зливках та виробках, ввозити та вивозити їх з України. Водночас встановлено суворі правила обліку й звітності щодо видобутку, переробки, переміщення дорогоцінних металів та операцій з ними. Хоча добуті з надр дорогоцінні метали є власністю суб'єктів видобування, переважне право на придбання афінованих дорогоцінних металів мають Міністерство фінансів (для поповнення Державного фонду дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння України) та Національний банк (для поповнення золотого запасу країни).

Починаючи з березня 1998 р. основним підзаконним актом, який регулював функціонування ринку банківських металів в Україні було "Положення про організацію торгівлі банківськими металами на валютному ринку України" (затверджене постановою Правління НБУ № 65 від 24.02.1998 та зареєстроване в Мінюсті 11.03.1998 за № 162/2602).

З вересня 2003 р. воно втратило дію через прийняття Правлінням НБУ нової постанови № 325 від 6.08.2003 "Про затвердження Положення про здійснення уповноваженими банками операцій з банківськими металами та внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України" (зареєстрована в Мінюсті 29.08.2003 за № 749/8070).

Отже, тепер основним документом, який регулює ринок банківських металів в Україні є "Положення про здійснення уповноваженими банками операцій з банківськими металами" (затверджене постановою Правління НБУ № 325 від 6.08.2003). Воно вступило у дію з 9 вересня 2003 р.

У цьому Положенні чітко прописані види операцій з банківськими металами, які можуть виконувати банки при наявності того чи іншого дозволу, загальні умови здійснення операцій уповноваженими банками, особливості здійснення різних видів операцій, порядок ведення банками рахунків у банківських металах, порядок визначення маси банківських металів та ін.

Важливим моментом є те, що юридичним особам, які не є промисловими споживачами банківських металів, дозволено придбавати банківські метали тільки без фізичної поставки. Тобто для таких інвесторів, як пенсійні фонди або страхові компанії, інвестиції у золото означатимуть перерахування коштів на поточний або депозитний рахунок, деномінований у золоті. Підтвердженням власності ж на таку інвестицію буде відповідний договір із українським банком-посередником.

Крім зазначеного вище Положення, того ж 6 серпня 2003 р. Правління НБУ прийняло ще дві постанови, які мали безпосереднє відношення до ринку банківських металів: Постанова № 326 "Про затвердження Змін до Правил проведення Торговельної сесії та здійснення окремих операцій, пов'язаних з купівлею-продажем іноземних валют" та Постанова № 327 "Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України". Обидві ці постанови теж були зареєстровані у Міністерстві 29.08.2003 за № 750/8071 та № 753/8074 відповідно.

Більш важливою з цих двох постанов є друга. Вона, зокрема, скасувала старі "Правила надання уповноваженим банкам індивідуальних ліцензій на вивезення банкнот іноземних держав, банківських металів і спеціальних дозволів на ввезення банкнот іноземних держав, бланків чеків та банківських металів" та затвердила нові "Правила надання уповноваженим банкам індивідуальних ліцензій на вивезення за межі України банкнот іноземних держав, банківських металів та на право переказування за межі України іноземної валюти для оплати банківських металів і спеціальних дозволів на ввезення в Україну бланків чеків та порядок ввезення в Україну банкнот іноземних держав і банківських металів".

Через тиждень після прийняття вищезазначеного пакету нормативних документів НБУ скасував старі та затвердив нові тарифи на свої послуги. Тарифи, важливі для українського ринку банківських металів, містяться в "Переліку і тарифах послуг з реєстрації установ банків, надання ліцензій (дозволів) на здійснення банківських операцій, операцій з валютними цінностями та інші послуги, що надаються Національним банком України та його територіальними управліннями" (затверджені постановою Правління НБУ № 333 від 12.08.2003 та зареєстровані в Міністерстві 10.09.2003 за № 787/8108).

Цей новий перелік послуг містить три послуги, які стосуються операцій банків із банківськими металами: послуга № 39 "Надання уповноваженому банку індивідуальної ліцензії на вивезення банківських металів" – 100 нмдг

(1700 грн.), послуга № 40 "Надання уповноваженому банку спеціального дозволу на ввезення на територію України банківських металів" – 50 нмдг (850 грн.) та послуга № 41 "Надання уповноваженим банкам індивідуальних ліцензій на переказування за межі України іноземної валюти для оплати банківських металів" – 100 нмдг (1700 грн.).

Варто зазначити, що в попередньому переліку і тарифах послуг НБУ рівень тарифів на відповідні послуги був у 10 разів меншим. Таке підвищення ставить у не вигідне становище насамперед ті банки, які не мають дозволу НБУ на проведення операцій з банківськими металами на міжнародних ринках (ті банки, які мають цей дозвіл, не повинні отримувати індивідуальних ліцензій на переказування за межі України іноземної валюти для оплати банківських металів).

Технічний порядок проведення операцій з купівлі-продажу банками банківських металів на внутрішньому міжбанківському валютному ринку України регулюється "Правилами проведення Торговельної сесії та здійснення окремих операцій, пов'язаних з купівлею-продажем іноземних валют та банківських металів" (затверджені Постановою Правління НБУ № 140 від 16.04.2002 та зареєстровані в Мінюсті 8.05.2002 за № 419/6707). Зміни, які стосуються банківських металів, були внесені до цих Правил згаданою вище Постановою Правління НБУ № 326 від 6.08.2003.

З інших нормативних актів, які мають відношення до ринку золота в Україні, варто виділити "Положення про порядок установа офіційних (облікових) курсів банківських металів", затверджене постановою Правління НБУ № 47 від 7.02.2000 та зареєстроване в Мінюсті 27.03.2001 за № 276/5467.

Відповідно до цього Положення офіційні курси банківських металів використовуються резидентами України для бухгалтерського обліку операцій з банківськими металами. НБУ встановлює офіційні курси банківських металів щоденно у гривнях за одну тройську унцію, на підставі інформації щодо цін на дорогоцінні метали, зафіксованих учасниками Лондонського ринку дорогоцінних металів, та офіційного обмінного курсу гривні до долара США. Інформація про фіксинг банківських металів для визначення їх офіційного курсу знімається зі сервісів інформаційних терміналів Reuters, Dow Jones.

Офіційні курси банківських металів устанавлюються за розпорядженням НБУ і набирають сили в календарний день, наступний за днем підписання розпорядження, зі строком дії цих курсів до виходу наступного розпорядження.

Крім цього, певне інформаційне значення має і Постанова Правління НБУ № 378 від 2.10.2002 "Про внесення змін до Класифікатора іноземних валют", зареєстрована в Мінюсті 24.10.2002 за № 841/7129. Відповідно до неї золото міститься в першій групі Класифікатора, разом із вільно конвертованими валютами (як і решта банківських металів), і має цифровий код "959" та літерний код "XAU".

До того ж, варто зазначити, що Постанова Правління НБУ № 84 від 5.03.2003 р. "Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України" змінила назву Класифікатора валют на "Класифікатор іноземних валют та банківських металів".

З 2003 р. ведеться певна робота по доробці законодавчого забезпечення ринку золота та дорогоцінних металів загалом. 16 травня 2003 р. у Верховній Раді було зареєстровано проект Закону України "Про внесення змін до деяких законів України щодо державного регулювання обігу дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння". Цей законопроект був поданий для розгляду Верховною Радою у порядку законодавчої ініціативи Кабінетом Міністрів. Метою проекту Закону є досягнення більш чіткого розмежування функцій та повноважень між Міністерством фінансів України та Національним банком України на ринку дорогоцінних металів. Проектом Закону вносяться зміни до Законів України "Про Національний банк України", "Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними" та "Про виконавче провадження". Проект цього Закону був розроблений Міністерством фінансів.

Вважаємо, що прийняття цього законопроекту не матиме якогось значного впливу на український ринок банківських металів загалом та ринок золота зокрема. Однак, певний позитивний вплив від більш чіткого окреслення деяких норм законодавства в цій сфері все ж таки буде. Так, наприклад, важливим для ринку золота може бути запропонована зміна змісту статті 49 "Про Національний банк України". Слова "Національний банк є єдиним зберігачем державного золотовалютного запасу, а також дорогоцінних металів, дорогоцінних каменів, інших коштовностей, що належать державі" пропонується змінити на слова "Національний банк є зберігачем державного золотовалютного запасу, а також дорогоцінних металів, дорогоцінних каменів, інших коштовностей". Виключення слів "що належать державі" чітко вказуватиме на те, що НБУ зможе в перспективі виконувати функції депозитарію та клірингового банку на внутрішньому ринку банківських металів України.

Таким чином, щоб створити ефективний ринок банківських металів, в основу його розбудови необхідно закласти певні науково обґрунтовані методи і принципи законодавчої бази. Забезпечення динамічного розвитку ринку банківських металів – важливе завдання держави на етапі формування економіки. Описані вище нормативно-правові документи детально регламентують порядок функціонування ринку банківських металів, а також умови і порядок широкого доступу всіх учасників ринку. Нормативно-правові акти визначають суб'єктів ринку та клієнтів (фізичні особи, фізичні особи-підприємці та юридичні особи, а також промислові споживачі) і регламентують порядок проведення ними операцій з банківськими металами. Становлення вітчизняного ринку банківських металів – явище необхідне та закономірне, і Національний банк своїми нормативними документами створив умови для його ефективного функціонування та розвитку.

Література

1. Закон України "Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними" № 637/97-ВР від 18.11.1997// www.rada.gov.ua.

2. Положення про здійснення уповноваженими банками операцій з банківськими металами"; затверджене постановою Правління НБУ № 325 від 6.08.2003// www.rada.gov.ua.

3. Перелік і тарифи послуг з реєстрації установ банків, надання ліцензій (дозволів) на здійснення банківських операцій, операцій з валютними цінностями та інші послуги, що надаються Національним банком України та його територіальними управліннями"; затверджені постановою Правління НБУ № 333 від 12.08.2003// www.rada.gov.ua.

4. Правила проведення Торговельної сесії та здійснення окремих операцій, пов'язаних з купівлею-продажем іноземних валют та банківських металів"; затверджені Постановою Правління НБУ № 140 від 16.04.2002// www.rada.gov.ua.

5. Положення про порядок установа офіційних (облікових) курсів банківських металів"; затверджене постановою Правління НБУ № 47 від 7.02.2000// www.rada.gov.ua.

УДК 368.032

*Асист. Т.В. Яворська, канд. екон. наук –
Львівський НУ ім. Івана Франка*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ СТРАХОВОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Досліджено особливості організаційно-правових форм страхового підприємництва в Україні, зокрема виділено переваги й вади акціонерних страхових компаній, страхових компаній у формі товариств з додатковою відповідальністю, повних та командитних товариств.

Ключові слова: організаційно-правова форма страхового підприємництва, акціонерні страхові компанії, страхові компанії у формі товариств з додатковою відповідальністю, повних та командитних товариств.

Assist. T.V. Yavorska – L'viv NU named after Ivan Franko

Organizing and legal forms of insurance enterprise

Peculiarities of organizing and legal forms of insurance enterprise in Ukraine are studied. Advantages and deficiencies of joint –stock insurance companies, insurance companies in the form of supplementary responsibilities are defined.

Keywords: organizing and legal forms of insurance enterprise, joint –stock insurance companies, insurance companies in the form of supplementary responsibilities.

У межах чинного національного законодавства, що регулює діяльність бізнесу, обирається його організаційно-правова форма (організаційна) створення. Вибір певної форми залежить від низки чинників, і зокрема: майбутніх зовнішніх правових стосунків, податкового аспекту, здійснення контролю, стратегічного та оперативного управління, способу розподілу прибутку між співвласниками. Підприємництво в Україні здійснюється в будь-яких організаційних формах, передбачених законом, а, отже, і страхове підприємництво здійснюється у відповідних організаційних формах. Тому важливим є обґрунтування доцільності певних організаційно-правових форм створення страхового підприємництва в Україні.

У вітчизняній страховій науці організаційно-правові форми страхового підприємництва аналізували при класифікації страхових компаній такі вчені як С.С. Осадець, Г.Л. Піратовський, А.М. Єрмошенко. Зокрема, питанню організаційно-правових форм страхового підприємництва не приділено належної уваги. Отож, у сучасних умовах правильний вибір організаційно-правової форми створення страхового підприємництва набуває особливої значущості та актуальності.

Організаційно-правова форма страхового підприємництва передбачає класифікацію суб'єктів страхового підприємництва залежно від форм